

Van ruimte naar impact: handvatten voor werken met een duurzaamheidscoördinator in het onderwijs

Steeds meer scholen willen duurzaamheid structureel onderdeel maken van hun onderwijs en organisatie. Maar hoe zorg je ervoor dat duurzaam denken en doen meer wordt dan een project van enkele enthousiastelingen? Het antwoord ligt in de rol van een duurzaamheidscoördinator, die kartrekker en aanjager van duurzaamheid is binnen beleid en praktijk. Een duurzaamheidscoördinator, (DuCo), zorgt voor richting, structuur en impact.

In dit document vind je handvatten die je als schoolleider of als duurzaamheidscoördinator op weg helpen om van start te gaan met en invulling te geven aan deze rol in de praktijk.

De handvatten zijn ontleend aan de ervaringen van een pilot rondom duurzaamheidscoördinatie die momenteel wordt uitgevoerd in het VO en aan de SustainaBul VO en MBO netwerken. Dit document is gemaakt door SME en Coöperatie Leren voor Morgen en vormt een eerste aanzet tot een uitgebreidere tool voor duurzaamheidscoördinatoren.

Duurzaamheidscoördinatie op verschillende niveaus

De rol van duurzaamheidscoördinator kan een volledige functie zijn of worden ingevuld naast een andere rol binnen het onderwijs, zoals docent, burgerschapscoördinator, afdelingsleider of MDT-coördinator.

Er zijn verschillende plekken waar een duurzaamheidscoördinator van grote waarde blijkt: op koepelniveau, schoolniveau en leerlingniveau. De invulling van de rol kan er op die verschillende niveaus anders uitzien. In de *bijlage* van dit document vind je een mogelijke uitwerking van wat de rol van duurzaamheidscoördinator per plek kan betekenen. Ga vooral met elkaar in gesprek over hoe duurzaamheidscoördinatie voor jullie organisatie passend ingericht kan worden.

Hoe start je als schoolleider met duurzaamheidscoördinatie?

1. Vorm een team van gedreven medewerkers

Als je werk wil maken van duurzaam denken en doen op school, is het fijn als je er niet alleen voor staat. Ga in gesprek met docenten, onderwijsondersteunend personeel, de (G)MR en het schoolbestuur. Vanuit alle lagen binnen de school zijn er medestanders te vinden die zich vanuit hun professionele rol willen inzetten als duurzame ambassadeur. Vorm samen een team dat gaat voor het agenderen van duurzame ontwikkeling. Een eerste doel kan zijn om de rol van duurzaamheidscoördinator (op een of meerdere niveaus) te formaliseren en zo commitment op deze rol vast te leggen. Deze persoon is een kartrekker met de

verantwoordelijkheid en tijd om aan duurzame ontwikkeling in de school te werken.

2. Kies voor intrinsieke motivatie

Kies bij het aanstellen van een duurzaamheidscoördinator voor iemand die intrinsiek gemotiveerd is en zelf graag in deze rol aan de slag wil gaan. In het werken aan duurzaamheid in het onderwijs komt een coördinator ongetwijfeld obstakels tegen. En soms duurt het even voordat resultaat zichtbaar wordt. Intrinsieke motivatie zorgt voor de nodige vastberadenheid en creativiteit om hiermee om te gaan. Daarnaast werkt enthousiasme aanstekelijk en beweegt dit collega's én leerlingen om ook betrokken te zijn.

3. Creëer gezamenlijke doelen en verwachtingen randvoorwaarden

Het aanjagen en verankeren van duurzaamheid is vaak pionierswerk. Zorg ervoor dat jullie aan de voorkant doelen stellen en verwachtingen bespreken met alle betrokkenen. Wat willen jullie bereiken? Hoe gaan jullie dat realiseren? En hoe houden jullie zicht op de voortgang en de lange termijn? Als duurzaamheidscoördinatie over meerdere personen verdeeld is, bespreek dan met elkaar hoe het werk zich tot elkaar verhoudt, wie welke verantwoordelijkheid heeft en hoe jullie samenwerken. Daarin is het belangrijk dat er een goede balans is tussen strategie en uitvoering. Werken aan duurzaamheid kan heel klein beginnen, maar creëer vanaf het begin helderheid en draagvlak.

4. Zorg voor de randvoorwaarden om deze doelen te kunnen behalen

We weten allemaal hoe druk de dagelijkse onderwijspraktijk kan zijn. Doordat werken aan duurzaamheid een doorlopend proces is, sneeuwt het soms onder met de ad-hoc taken en activiteiten op school. Helemaal als er slechts een enkele uren beschikbaar zijn voor een coördinator en diegene deze uren moet invullen tussen lessen door. Zorg daarom dat de collega('s) met een duurzaamheidscoördinatie rol structureel tijd en ruimte krijgen om hieraan te werken. Bekijk ook hoeveel budget er nodig is om jullie doelen te behalen en neem dit op in de begroting. Ten slotte is het belangrijk dat de duurzaamheidscoördinator het mandaat heeft om duurzame initiatieven (in samenwerking met leerlingen, collega's en schoolleiding) te bedenken en te coördineren.

Hoe vul je de rol van duurzaamheidscoördinator in?

1. Ga voor een integrale aanpak

Duurzaamheid is niet van één persoon of één vak. Duurzaamheid wil je integraal aanpakken, om het te verankeren in de hele organisatie. Gebruik het Whole School Approach (WSA) raamwerk om duurzaamheidsvraagstukken structureel en in samenhang te integreren. Het raamwerk biedt ruimte om duurzaam doen en denken dáár te starten waar de school op dit moment mee bezig is: of dit nu het verduurzamen van de kantine is, het opbouwen van een netwerk met duurzame koplopers in de regio of het verduurzamen van het curriculum. Het geeft ruimte om per onderdeel aan de slag te gaan, zonder de samenhang uit het oog te

verliezen. Werk samen met het team van ambassadeurs en zoek met hen de vakinhoudelijke verdieping die aansluit bij hun rol. Aan welke bloembladen van de WSA kunnen zij een waardevolle bijdrage leveren? Dat maakt het werken aan duurzaamheid uitdagend en leuk!

2. Doe het samen: afkijken mag

Ontdek wat je van anderen kunt leren. Zoek bijvoorbeeld contact met duurzaamheidscoördinatoren van andere scholen binnen jouw koepel of regio en vraag naar hun ervaringen. Bekijk welke manieren van werken, maar ook praktische voorbeelden interessant zijn voor jouw school en wat er nodig is om dat bij jullie werkend te krijgen. Het is heel inspirerend om ideeën en regionale kansen met elkaar uit te wisselen. Ook binnen de school kun je een netwerk bouwen van leerlingen en collega's die zich willen inzetten om de school te verduurzamen. Dit netwerk van medestanders binnen én buiten je school zorgt voor positieve energie en versnelling door samenwerking.

3. Laat je helpen

Er zijn veel organisaties en netwerken die je kunnen helpen op jullie weg naar een duurzame school. Externe initiatieven kunnen in sommige gevallen ook het haakje zijn dat je nodig hebt om mensen te bevragen en in beweging te krijgen ten aanzien van duurzaamheid. Kijk bijvoorbeeld eens naar het aanbod van een Natuur en Duurzaamheidseducatie-centrum (NDE) bij jou in de buurt; doe mee aan het Eco-Schools programma en de SustainaBul, of sluit je aan bij coöperatie Leren voor Morgen en ontdek wat de lidorganisaties te bieden hebben.

4. Vier successen en deel goede voorbeelden

In de rijdende trein, met al je ambities, kun je soms voelen dat je niet snel genoeg gaat. Terwijl je vaak hele mooie stappen zet! Het helpt om stil te staan bij wat jullie al bereikt hebben en samen de successen te vieren. Geef aandacht aan wat goed gaat en laat dat zien in de communicatie zowel binnen als buiten de school! Maak het niet te klein en draag de goede voorbeelden uit om duurzaamheid in het onderwijs te normaliseren en de lat weer wat hoger te leggen.

Bijlage: duurzaamheidscoördinatie op drie niveaus

De rolbeschrijvingen hieronder zijn een (voorlopig) resultaat van de pilot naar duurzaamheidscoördinatie bij Eco-Schools in het voortgezet onderwijs. Deze beschrijven geven een beeld van hoe de deelnemende scholen duurzaamheidscoördinatie hebben georganiseerd. Ze kunnen je op weg helpen in het vormgeven van duurzaamheidscoördinatie op jouw school.

Duurzaamheidscoördinator op koepelniveau

De coördinator vervult de rol van aanjager en trekker van duurzaamheid in beleid en uitvoering. Daarin borgt deze persoon een integrale schoolaanpak. Ook werkt de duurzaamheidscoördinator aan systematische verankering van duurzaamheid in de organisatie. In de rol zit een onderwijsfocus en een facilitaire focus; deze rol kun je verdelen. In het aanjagen en verankeren is deze persoon een waardevolle gesprekspartner voor het College van Bestuur en het bestuursbureau, schoolleiders en coördinatoren op de scholen.

De Duurzaamheidscoördinator op koepelniveau:

- Heeft zicht op de stand van zaken ten aanzien van duurzaamheid, stelt duurzame doelen op, stuurt op deze doelen en zorgt voor verslaglegging van het resultaat.
- Doet beleidsvoorstellen en brengt duurzaamheid in bij lopende zaken.
- Houdt zicht op de wettelijke verplichtingen en landelijke ontwikkelingen aangaande duurzaamheid in het onderwijs en de realisatie daarvan.
- Draagt vanuit duurzaamheid bij aan het koersplan en zorgt voor goede aansluiting van de schoolplannen hierop
- Betrekt rectoren en management van de scholen bij duurzaamheid in het onderwijs.
- Coördineert school-overstijgende projecten gericht op duurzaamheid.
- Ondersteunt de duurzaamheidsinitiatieven van de scholen vanuit de mogelijkheden van de koepel. Daarbij zoekt deze persoon de verbinding tussen top-down beleid en uitvoeringsplannen en bottom-up initiatieven in het proces van verduurzaming.
- Is een sparringpartner en geeft advies aan de medewerkers die op de scholen werken aan duurzaamheid en brengt hen school overstijgend met elkaar in contact.
- Kent succesfactoren en uitdagingen die spelen bij de scholen en kaart deze aan op bestuurlijk niveau.
- Stimuleert professionalisering op het gebied van duurzame ontwikkeling van onderwijzend en niet-onderwijzend personeel.
- Signaleert kansen (zowel intern als extern) en legt verbindingen om deze kansen te benutten.
- Verkent subsidiemogelijkheden, deelt deze met de scholen en doet waar mogelijk subsidieaanvragen vanuit de koepel.
- Verkent wat andere scholen doen ten aanzien van duurzaamheid en deelt bruikbare inspiratie en informatie.
- Heeft contact met duurzame (onderwijs)netwerken om hier nieuwe kennis en inspiratie op te doen, en kennis en ervaringen uit de eigen praktijk te delen. Ook kunnen hier (leer)vragen en behoeften uitgewisseld worden.
- Heeft contact met landelijke, regionale en lokale externe organisaties en zorgt voor samenwerking met de scholen.

Kernwoorden: doelmatig, strategisch, ondersteunend, agenderend, verkennend

Een coördinator op koepelniveau verschilt van een coördinator op schoolniveau, door de agenderende en beleidsvormende taak op bestuurlijk niveau. De coördinator op schoolniveau werkt vooral met personeel binnen een schoollocatie aan duurzame stappen. Voor sommige scholen geldt dat er geen sprake is van een koepel. In dat geval kan de coördinator op schoolniveau ook de agenderende en beleidsvormende taak op bestuurlijk niveau oppakken.

Duurzaamheidscoördinator op schoolniveau

De coördinator werkt op schoolniveau aan het aanjagen van duurzaamheid binnen de eigen locatie, op integrale wijze. Deze persoon zorgt voor verandering die van binnenuit komt, waarbij leerlingen en personeel (zowel onderwijzend als ondersteunend) een drijvende kracht zijn.

De Duurzaamheidscoördinator op schoolniveau:

- Stimuleert en draagt bij aan de integrale verankering van duurzaamheid in de ontwikkeling van schoolplannen en visie.
- Maakt een jaarplanning ten aanzien van duurzaamheid op school.
- Brengt duurzaamheid in bij lopende projecten en ontwikkelingen op school.
- Is de schakel tussen de docenten, schoolleiding, het Eco-team, facilitair management en de duurzaamheidscoördinator op koepelniveau in de uitvoering van school-brede duurzame projecten en zorgt voor afstemmingsmomenten.
- Stimuleert en draagt bij aan de verankering van duurzaamheid in het curriculum en gehanteerde pedagogiek en didactiek (bij specifieke vakken en bij vakoverstijgende projecten en activiteiten) in samenwerking met docenten.
- Verkent subsidiemogelijkheden en is verantwoordelijk voor subsidieaanvragen vanuit de school.
- Organiseert facilitaire zaken om duurzame projecten mogelijk te maken (zoals roostering, lokalen, catering en materialen).
- Zorgt voor interne en externe communicatie en zichtbaarheid van duurzame stappen die de school heeft gezet.
- Heeft contact met landelijke, regionale en lokale externe organisaties en zorgt voor samenwerking met de school.

Kernwoorden: organiserend, stimulerend, verbindend, communicerend

Een coördinator op schoolniveau verschilt van de rol van Eco-Schoolscoördinator op leerlingniveau, doordat deze persoon integraal duurzaamheid binnen de gehele school aanjaagt en daarin collega's in verschillende rollen betreft. De duurzaamheidscoördinator vormt een belangrijke verbindende schakel. De focus van de Eco-Schoolscoördinator ligt op de begeleiding van het Eco-team en helpt leerlingen om van hun ideeën werkelijkheid te maken. De beide coördinatierollen zouden gecombineerd kunnen worden indien diegene voldoende mandaat en tijd heeft om hier invulling aan te geven.

Eco-Schoolscoördinator op leerlingniveau

De Eco-Schoolscoördinator is verantwoordelijk voor de uitvoering van het Eco-Schools programma op school. Met een procesaanpak wordt met een Eco-team gewerkt aan verduurzaming van de school. Hierbij staan leerlingen centraal in het veranderproces.

De Eco-Schoolscoördinator:

- Vormt en behoudt het Eco-team (bestaande uit leerlingen, ondersteund door docenten en niet-onderwijzend personeel) en werkt met hen aan acties om de school te verduurzamen. De coördinator organiseert momenten waarop het team samenkomt en houdt zicht op de voortgang en realisatie van projecten en activiteiten.
- Is eerste aanspreekpunt van het Eco-team. Zorgt voor afstemming met de begeleider van de school vanuit het Eco-Schools programma en met de coördinator op schoolniveau. Draagt zorg voor het aanvragen van de audits en het verkrijgen en behouden van de Groene Vlag (keurmerk voor duurzame scholen).
- Zoekt de verbinding met de Eco-Schools community om hier nieuwe kennis en inspiratie op te doen, en kennis en ervaringen uit de eigen praktijk te delen. Bijvoorbeeld met Eco-Schools in de regio en bij de landelijke inspiratiedag. Ook kunnen hier (leer)vragen en behoeften uitgewisseld worden.
- Agendeert de wensen en ideeën van het Eco-Team om duurzaamheid binnen de school aan te jagen en te borgen.
- Heeft contact met landelijke, regionale en lokale externe organisaties en zorgt voor samenwerking met de school.

Kernwoorden: activiteiten, begeleidend, uitvoerend